

Selvitys alueellisten liikuntaneuvostojen toiminnasta, tilanteesta ja tulevaisuudesta

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:24

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 24/2017

Selvitys alueellisten liikuntaneuvostojen toiminnasta, tilanteesta ja tulevaisuudesta

Suomi
Finland
100

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

Taitto / Ombrytning: Valtioneuvoston hallintoyksikkö / Statsrådets förvaltningsenhet, Erja Kankala

ISBN: 978-952-263-475-7 (PDF)

ISBN: 978-952-263-474-0 (painettu)

ISSN 1799-0351 (PDF)

ISSN 1799-0343 (painettu)

Helsinki 2017

Kuvailulehti

Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö	10.5.2017
Tekijät	Pasi Mäenpää	
Julkaisun nimi	Selvitys alueellisten liikuntaneuvostojen toiminnasta, tilanteesta ja tulevaisuudesta	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:24	
Diaari/hankenumero		Teema liikunta
ISBN painettu	978-952-263-474-0	ISSN painettu 1799-0343
ISBN PDF	978-952-263-475-7	ISSN PDF 1799-0351
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-475-7	
Sivumäärä	34	Kieli suomi
Asiasanat	liikuntaneuvosto, liikunta, alue, liikuntatoimi, tyytyväisyys, tulevaisuus, muutos	
Tiivistelmä	<p>Alueelliset urheilulautakunnat ja liikuntaneuvostot ovat toimineet Suomessa kohta 70 vuotta. Liikuntaneuvostojen toimintaympäristö ja organisoitumisen tavat ovat muuttuneet moneen kertaan. Tällä hetkellä toiminnassa on kuusi alueellista liikuntaneuvostoa ja niiden 71 jäsentä toimivat valtionhallinnon alueellisena asiantuntijaelimenä. Valtion aluehallintoon on tulossa merkittäviä uudistuksia vuoden 2019 alusta. Muuttuvassa tilanteessa haluttiin selvittää myös alueellisten liikuntaneuvostojen toimintaa, tilannetta ja kerätä ajatuksia tulevaisuuden kehittämisen pohjaksi.</p> <p>Selvitys tehtiin 9.1.–28.4.2017. Tietoa kerättiin kirjallisista lähteistä, liikuntaneuvostojen pöytäkirjoista, puheenjohtajien haastatteluista, sparrausryhmän kokouksista ja jäsenille suunnatusta Webropol- kyselystä. Olosuhdeasiat ja olosuhdehankkeet vievät alueellisten liikuntaneuvostojen kokousajasta noin 80 prosenttia. Muita aiheita käsitellään satunnaisesti ja lyhyesti. Kokousten välillä liikuntaneuvostojen toiminta on vähäistä. Liikuntaneuvostojen jäsenet ovat pääosin melko tyytyväisiä vallitsevaan tilanteeseen. 22 prosenttia jäsenistä pitää tilannetta huonona. Eniten tyytymättömyyttä on liikuntaneuvoston rooliin ja asemaan valtionhallinnon asiantuntijaelimenä sekä työn vaikuttavuuteen.</p> <p>Tulevaisuuden kehitysehdotuksissa eniten kannatusta saivat liikuntaneuvostojen toiminnan, roolin ja aseman laajentaminen, yhteistyön vahvistaminen, päätäntävällän lisääminen ja maakunnallisuuteen siirtyminen. Isona visiona ja mahdollisuutena nähtiin terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen mm. tuleviin sote- uudistuksiin liittyen.</p> <p>Alueellisten liikuntaneuvostojen roolin, aseman ja tehtävien uudistamiselle on olemassa ”ulkopoliittiset” ja myös ”sisäpoliittiset” perusteet. Toimintaympäristön yleiset muutokset, valtionhallinnon tulevat uudistukset ja nykyisten liikuntaneuvostojen jäsenten enemmistön mielipide antavat perusteet uudistumiselle. Uudistukset on hyvä tehdä laki- ja asetusteksteistä lähtien.</p>	
Kustantaja	Opetus- ja kulttuuriministeriö	
Julkaisun myynti/ jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Presentationsblad

Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	10.5.2017	
Författare	Pasi Mäenpää		
Publikationens titel	Utredning angående de regionala idrottsrådets verksamhet, situation och framtid		
Publikationsseriens namn och nummer	Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2017:24		
Diarienummer		Tema	idrott
ISBN tryckt	978-952-263-474-0	ISSN tryckt	1799-0343
ISBN PDF	978-952-263-475-7	ISSN PDF	1799-0351
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-475-7		
Sidantal	34	Språk	finska
Nyckelord	idrottsråd, idrott, idrottsväsende, nöjda, framtid, förändring		
Referat	<p>Vi har haft regionala idrottsnämnder och idrottsråd i vårt land i nästan 70 år. Idrottsrådets verksamhetsmiljö och organisation har förändrats flera gånger under årens lopp. För närvarande finns det sex regionala idrottsråd. De sammanlagt 71 medlemmarna i dem fungerar som sakkunniga inom statsförvaltningen. Det kommer att ske betydande reformer inom statens regionförvaltning från och med 2019. I den föränderliga situation vi befinner oss i, har avsikten varit att även på regional nivå utreda de regionala idrottsrådets verksamhet och situation, samt samla tankar att ta avstamp i för att utveckla den framtida verksamheten. Utredningen gjordes 9.1.–28.4.2017. Uppgifterna har samlats in ur skriftliga källor, idrottsrådets protokoll, intervjuer med ordförandena, sparringsgruppens möten och en Webropol-enkät till medlemmarna. Ärenden som gäller förhållandena på fältet och projekt i anslutning till detta tar upp ca 80 procent av de regionala idrottsrådets möten. Övriga ämnen behandlas kortfattat och sporadiskt. Idrottsråden har sparsamt med verksamhet mellan mötena. Majoriteten av medlemmarna i råden är rätt så nöjda med nuläget. 22 procent tycker situationen är dålig. Störst är missnöjet med idrottsrådets roll och position som sakkunnigorgan inom statsförvaltningen samt arbetets genomslagskraft.</p> <p>De utvecklingsförslag som fick mest understöd var att bredda idrottsrådets verksamhet, roll och ställning, stärka samarbetet, ge råden större beslutanderätt och överföra dem till landskapsnivå. En stor vision och utvecklingsmöjlighet ansågs vara motion som främjar hälsa och välmående, bl.a. i anslutning till de reformer inom social- och hälsovården som är på väg. Det finns såväl "utrikespolitiska" som "inrikespolitiska" argument för en reform av de regionala idrottsrådets roll, ställning och uppgifter. Goda skäl för en förnyelse är förändringarna i verksamhetsmiljön på allmän nivå, de kommande reformerna inom statsförvaltningen samt åsikten bland majoriteten av medlemmarna i de nuvarande idrottsråden. Bäst vore att börja reformerna på lag- och förordningsnivå.</p>		
Förläggare	Undervisnings- och kulturministeriet		
Tryckort och år	Lönberg Print & Promo, 2017		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

Saatteeksi	7
1 Historiaa	
Alueellisten liikuntaneuvostojen lähes 70 vuoden pitkä perinne	9
2 Toiminta	
Alueellisten liikuntaneuvostojen toiminta vuonna 2016	12
3 Tyytyväisyys	
Jäsenten tyytyväisyys toimintaan, määriteltyyn tehtävään, rooliin ja asemaan, sekä työn vaikuttavuuteen	16
4 Tulevaisuus	
Puheenjohtajien ja jäsenten ajatuksia liikuntaneuvostojen ja alueellisen liikuntatoiminnan tulevaisuudesta	19
5 Yhteenvetoa ja pohdintaa	22
Lähteitä	29
Liite 1. Liikuntalaki 390/2015 - alueellista liikuntaneuvostoa koskevat kirjaukset	30
Liite 2. Liikunta-asetus 550/2015 – alueellista liikuntaneuvostoa koskevat kirjaukset	32

Saatteeksi

Alueelliset urheilulautakunnat ja liikuntaneuvostot ovat toimineet Suomessa kohta 70 vuotta. Liikuntaneuvostojen toimintaympäristö ja organisoitumisen tavat ovat muuttuneet moneen kertaan.

Tällä hetkellä toiminnassa on kuusi alueellista liikuntaneuvostoa ja niiden 71 jäsentä toimivat valtionhallinnon alueellisena asiantuntijaelimenä. Asiantuntijaelimen asetusoikeus on maakuntaliitoilla ja nykyinen toimintakausi kattaa vuodet 2016 - 19. Valtion aluehallintoon on tulossa merkittäviä uudistuksia vuoden 2019 alusta.

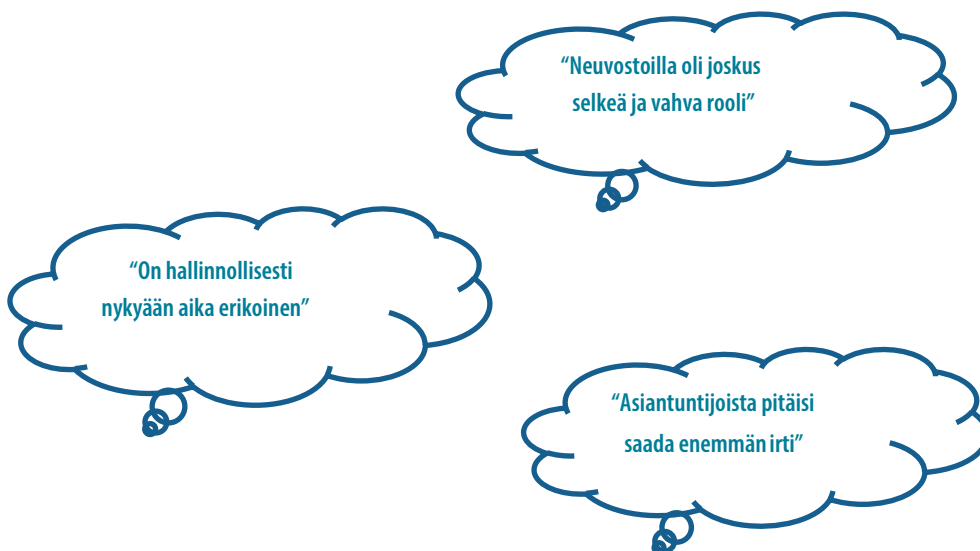
Muuttuvassa tilanteessa haluttiin selvittää myös alueellisten liikuntaneuvostojen toimintaa, tilannetta ja kerätä ajatuksia tulevaisuuden kehittämisen pohjaksi. Tässä selvityksessä perehdytään pääosin alueellisten liikuntaneuvostojen "sisäpolitiikkaan" ja toimintaan liikuntakulttuurin alueellisena toimijana.

Tulevaisuudessa alueelliseen liikuntatoimeen ja alueellisten liikuntaneuvostojen asemaan vaikuttaa myös moni toimintaympäristön "ulkopoliittinen" asia, kuten käynnistymässä oleva aluehallinto, sote-uudistus ja muut muutokset koskien valtion, alueiden, maakuntien ja kuntien välisiä suhteita.

Selvitys tehtiin 9.1. –28.4.2017. Selvityksen sparrausryhmänä toimi Pirjo Rimpiläinen, Sari Virta, Ismo Myllyaho, Mauri Peltovuori ja Ilpo Piri. Sparrausryhmän kokouksia oli kaksi: ke 8.2. ja ma 3.4. Alueellisten liikuntaneuvostojen puheenjohtajien teemahaastattelut suoritettiin 16.2. –13.3.2017.

Selvityksen suurimpana tietolähteenä toimi alueellisten liikuntaneuvostojen jäsenille tehty kysely. Webropol-kyselyssä kerättiin tietoa pääosin vuoden 2016 toiminnasta, mutta myös laajemmin toimintaympäristöön ja tulevaisuuteen liittyen. Kyselyyn vastattiin 27.2. - 17.3. Vastauksia saatiin 50 jäseneltä ja vastausprosentti oli 70 prosenttia. Jokaiselta alueelta vähintään 50 prosenttia jäsenistä vastasi kyselyyn. Saatua aineisto on hyvä ja riittävä antamaan kattavan kuvan alueellisten liikuntaneuvostojen jäsenten mielipiteestä.

Selvitystyö oli hyvä ja antoisa prosessi. Eri vaiheissa käydyt keskustelut sujuivat rakentavassa ja ratkaisuja hakevassa hengessä. Aktiiviset keskustelut ja kyselyn vastausaktiivisuus kertovat halusta ja tarpeesta kehittää alueellisten liikuntaneuvostojen toimintaa. Toivotaan, että tämä raportti antaa omalta osaltaan eväitä tulevaisuuden kehittämistyöhön.

1 Historiaa

Alueellisten liikuntaneuvostojen lähes 70 vuoden pitkä perinne

1950-luvulla urheilulautakuntia...organisointumista ja monipuolista aktiivisuutta

Alueellisilla liikuntaneuvostoilla on historiallisia perinteitä kohta jo lähes 70 vuoden ajalta. Historia käynnistyi läänien urheilulautakuntien perustamisesta 1950-luvulla. Häme oli ensimmäisenä lääninä liikkeellä jo 1940-luvun lopulla, mutta virallisemmin ja laajemmin toiminta käynnistettiin syksyllä 1949. Silloin valtion urheilulautakunnan puheenjohtaja Arvo Vartia esitti maaherroille mallin läänien urheilulautakuntien perustamisesta. Toiminta käynnistyi heti yhdeksässä läänissä vuonna 1950.

Helmikuussa 1950 hyväksytyn johtosäännön mukaan läänien urheilulautakuntien tehtäväksi tulivat:

1. seurata urheilun kehitystä läänin alueella
2. antaa lausuntoja ja tehdä aloitteita urheilua koskevissa kysymyksissä
3. ottaa vastaan vuosittain urheilulaitosten rakentajien lähettämät avustusanomukset
4. lähettää valtion urheilulautakunnalle ehdotuksensa siitä, miten lääniä koskevat rakennusavustukset olisi myönnettävä
5. valvoa rakennusavustusten käyttöä ja antaa rakennusohjeita
6. pitää kortistoa myönnettyistä rakennusavustuksista
7. jättää valtion urheilulautakunnalle ennen 15.1. kertomus edellisen vuoden toiminnasta, jäljennös tilinpidosta ja alkuperäiset tilitositteet

Alueellisen neuvoston alkuperäinen tehtävämäärittely on pitänyt pintansa kohtuullisen hyvin kaikkien 67 toimintavuoden aikana. Ydintehtävä painottui heti alussakin urheilun ja liikunnan olosuhteisiin ja muidenkin tehtävien perusluonne on löydettävissä vielä 2010-luvun alueellisten liikuntaneuvostojen tehtäväkirjauksista. Tekniset tehtävät 6 ja 7 ovat poistuneet vuosien saatossa tehtävien listalta.

Alkuvuosina läänien urheilulautakunnat toteuttivat olosuhdehankkeiden lisäksi monia muitakin tehtäviä. Ideoita ja aktiivisuutta riitti kokousten ulkopuolellakin. Järjestettiin erilaisia neuvotteluja ja seminaareja, pidettiin tilastoja, neuvottiin kuntia, toteutettiin kampanjoita ja käynnistettiin muun muassa uima- ja hengenpelastustoimintaa.

Lautakunnilla oli aktiivinen yhteys ja määritelty rooli valtionhallinnon kanssa, mutta niillä oli myös aktiivinen rooli kuntatason liikuntahallinnon syntymisessä. 1950-luvun alkupuoliskolla lähes kaikissa kunnissa aloitti oma urheilulautakunta toimintansa.

Laajasta ja monipuolisesta alkuvuosien toiminnasta ja hyvästä yhteistyöstä huolimatta läänien urheilulautakuntien asema oli epävirallinen.

1976 Lautakunnille virallinen asema

Vuoden 1976 uusi asetus virallisti urheilulautakuntien aseman ja yhdenmukaisti toimintaa. Lautakuntia ei kuitenkaan suoraan kytketty lääninhallitukseen, vaan ne saivat avustavan elimen statuksen.

Parantuneen valtiontalouden ja uuden liikuntalain myötä lautakunnat saivat päätoimiset sihteerit vuonna 1981. Toiminta aktivoitui ja laajeni. Lautakunnat järjestivät neuvonta-, neuvottelu- ja suunnittelutilaisuuksia kunnille, mutta myös järjestöille. Järjestettiin opintomatkoja ja tutustumiskäyntejä, sekä muutamia läänien välisiä yhteisiä tilaisuuksia. Lautakunnat olivat hyvin miesvaltaisia. Vuonna 1982 lautakunnan jäsenistä vain 11 prosenttia oli naisia.

1987 nimen muutos - suoraa päätösvaltaa

Vuoden 1987 asetuksessa urheilulautakunnan nimi muuttui paremmin liikuntakulttuurin laajuutta kuvaavaksi eli liikuntalautakunnaksi. Samalla lautakunnille annettiin suora rooli myöntää avustuksia ja lainaa. Liikuntalautakunnista tuli valtionapuviranomainen pienten liikuntapaikkojen osalta. Olosuhdehankkeet monipuolistuivat ja roolia hankkeiden valvojana korostettiin.

1990-luvun alussa Suomeen iski lama. Säästöpainneissa läänien yleistä roolia ja läänien liikuntatoiminnan asemaa kyseenalaistettiin. Kuntien laajentuneen itsehallinnon ja val-

tionosuusuudistuksen myötä kuntien liikuntahallintoa purettiin nopeassa tahdissa. Erillisten liikuntalautakuntien määrä väheni lyhyessä ajassa 400:sta muutamaan kymmeneen.

Lama tuo muutospaineita - 1997 lääneistä isompiin alueisiin

Vuonna 1997 ajettiin läpi lääninuudistus, jossa maan 11 lääniä supistuivat viideksi. Uudistusta on luonnehdittu eri yhteyksissä itsenäisyyden ajan merkittävimmäksi aluehallinnon uudelleenjärjestelyistä. Läänien vanhat liikuntalautakunnat lakkautettiin ja uusille lääninhallituksille nimettiin asiantuntijaelimeksi uudet alueelliset liikuntaneuvostot. Toimintansa aloitti kuitenkin seitsemän liikuntaneuvostoa, koska Länsi-Suomen läänissä toimi aluksi kolme erillistä neuvostoa.

Uusissa lääninhallituksissa liikunta-asiat liitettiin laajempiin asiayhteyksiin eli liikunnan asema omana ja autonomisena toimintayksikkönä poistui.

2007 aluehallinnon sekava tilanne ja 2010-luvun muutoksia

ALKU-hanke käynnistettiin kesällä 2007 selkeyttämään valtion aluehallinnon viranomaisten rooleja, tehtäviä, ohjausta ja aluejakoja.

Eduskunta hyväksyi uudistukseen liittyvät lakiehdotukset 20.11.2009 ja muutokset tulivat voimaan 1.1.2010. Valtioneuvosto antoi uusia ELY-keskuksia ja aluevirastoja koskevat asetukset marraskuussa 2009. Aluehallintovirastoja perustettiin kuusi ja ELY-keskuksia 15. Liikunta siirtyi osaksi ELY-keskusten toimintaa. Maakunnan liitoille annettiin oikeus nimittää alueelliset liikuntaneuvostot.

Liikunnan siirtäminen vuonna 2010 ELY-virastoihin oli lyhytaikainen ratkaisu ja vuoden 2014 alussa liikuntatoimi siirrettiin valtion hallinnon toisen alueellisen toimijan aluehallintoviraston sisälle.

2 Toiminta

Alueellisten liikuntaneuvostojen toiminta vuonna 2016

Neuvoston nimittäminen

Alueellisen liikuntaneuvoston nimeämisen päätösvalta on maakunnan liitoilla. Neuvostot nimitetään neljäksi vuodeksi kerrallaan ja käynnissä oleva toimikausi kattaa vuodet 2016 - 2019.

Nimeämisen prosessi on monivaiheinen ja nimittämisessä on aluekohtaisia eroja. Tasapainoa ja asiantuntemusta haetaan monesta eri näkökulmasta. Useimmilla alueilla on alueellaan useampi maakunta ja eri maakuntien paikkamääristä on pääosin päästy sopuun. Maakunnan liitot pyytävät esityksiä jäsenistä ja ainakin osa maakuntaliitoista pyytää vielä muutamilta eri tahoilta lausuntoja liikuntaneuvostojen kokoonpanosta.

Tarkkaa tietoa eri alueellisten liikuntaneuvostojen jäsenten nimittämisen painotuksista ei ole, mutta neuvoston kokoonpanoa punnitaan ainakin poliittisen, alueellisen, sukupuolten, eri toimijatahojen ja erilaisen asiantuntemuksen tasapainon näkökulmista.

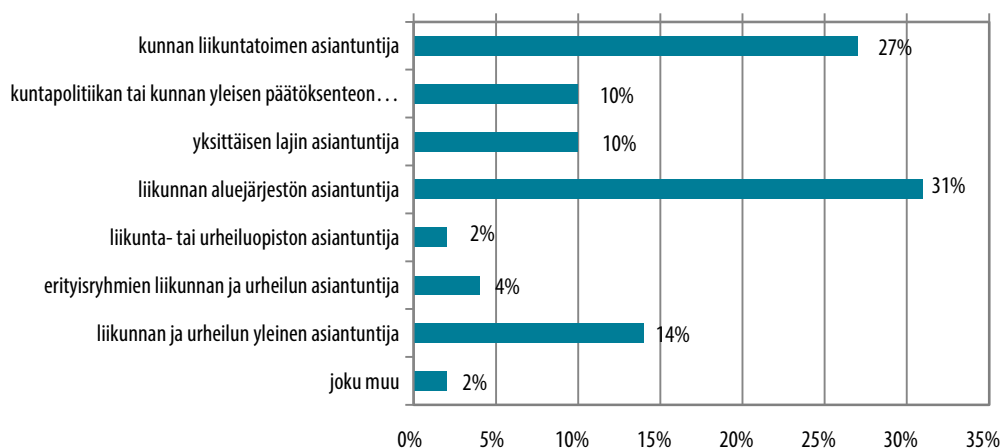
Jäsenet 2016–19

Kuuteen alueelliseen liikuntaneuvostoon valittiin yhteensä 72 jäsentä. Vähiten jäseniä on Etelä-Suomen neuvostossa (9). Muissa viidessä neuvostossa on jäseniä 12 –13. Jäsenistä naisia on 32 ja miehiä 40. Naisten osuus liikuntaneuvoston jäsenistä on 44 prosenttia ja se on noussut vuosikymmenten saatossa huomattavasti. Vuonna 1982 naisten osuus läänien urheilulautakunnissa oli vain 11 prosenttia .

Liikuntaneuvostojen jäsenten keski-ikä on 57 vuotta. Nuorin edustaja on 30 vuotta ja vanhin 71 vuotta. Jäsenistä lähes kolme neljästä on 1950- ja 1960-luvulla syntyneitä.

Jäsenillä on kohtuullisen monipuolinen asiantuntijatausta. Jäsenellä voi olla kertynyt asiantuntemusta monessa eri ympäristössä, mutta kyselyssä jäsenet valitsivat omaa taustaansa asiantuntijana parhaiten kuvaavan vaihtoehdon (kuvio 1).

Reilulla kolmanneksella jäsenistä asiantuntemus rakentuu kokemuksesta kunnan toiminnosta. Yhteensä kuntataustaisia jäseniä neuvostoissa on kyselyyn vastanneista 37 %. Kunnan liikuntatoimen edustajia on 27 % ja kunnan yleisen tai poliittisen päätöksenteon asiantuntijoita jäsenistä on 10 %. Liikunnan aluejärjestön asiantuntijaksi itsensä arvioi 31 % jäsenistä. Liikunnan ja urheilun yleiseksi asiantuntijaksi itsensä arvioi 14 % ja yksittäisen lajin asiantuntijaksi 10 %.

Kuvio 1. Liikuntaneuvostojen jäsenten itse luokittelema tausta asiantuntijana (n=49)

Jäsenten kokemus alueellisten liikuntaneuvostojen toiminnasta jakaantui kolmeen melko tasaiseen ryhmään. Kolmasosa jäsenistä on liikuntaneuvostossa ensimmäistä kauttaan, kolmasosa istuu toista kauttaan ja kolmasosalla jäsenistä on kokemusta jo vähintään kahdelta kaudelta aiemmin.

Liikuntaneuvostoille määritelty tehtävä - Liikunta-asetus 550/2015

Alueellisen liikuntaneuvoston tehtävänä on:

1. antaa lausuntoja ja tehdä aloitteita alueellisen liikunnan ja liikuntapolitiikan kannalta laajakantoisista ja alueellisista merkittävistä asioista;
2. edistää eri toimialojen yhteistyötä liikuntapolitiikan tavoitteiden suuntaisesti;

3. antaa lausunto aluehallintovirastolle liikuntapaikkojen perustamis-
hankkeiden rahoitussuunnitelmaesityksistä ja perustamiskustannuksiin
myönnettävistä avustuksista; sekä
4. suorittaa muut opetus- ja kulttuuriministeriön alueelliselle liikuntaneu-
vostolle osoittamat tehtävät.

Kokoukset

Vuoden 2016 aikana alueelliset liikuntaneuvostot kokoontuivat kokouksiin yhteensä 20 kertaa. Neljällä alueella kokouksia oli kolme ja kahdella alueella oli neljä. Olosuhdehankkeiden käsittelyrytmin vuoksi kaikki liikuntaneuvostot kokoontuivat kerran helmikuussa ja kerran toukokuussa. Kevätkaudella kokouksia oli kaikkiaan 15 ja syyskaudella viisi.

Kokousten kesto oli keskimäärin kaksi tuntia. Lyhin kokous kesti 55 minuuttia ja pisin 4 tuntia 20 minuuttia. Seitsemän kokouksen kesto oli alle 90 minuuttia. Kaksi kokousta pidettiin videokokouksina ja yhdessä kokouksessa kolme neuvoston jäsentä osallistui kokoukseen puhelimen välityksellä. Useimmilla alueilla kokoukset pidettiin aina samalla paikkakunnalla, mutta kahdella alueella kokouspaikka vaihteli alueen eri paikkakuntien välillä.

Alueellisten liikuntaneuvostojen jäsenten aktiivisuus käydä kokouksissa oli hyvällä tasolla. Keskimäärin paikalla oli 81 prosenttia jäsenistä. Tämän lisäksi kokouksiin osallistui aluehallintoviraston henkilökuntaa keskimäärin 2,65 henkilöä vaihdellen yhden ja viiden henkilön välillä.

Kokousten sisältö

Olosuhdeasiat ja -hankkeet olivat käytyjen kokousten ylivoimainen aihesisältö. Puheenjohtajien arvioivat olosuhdeasioiden vievän kokouksista noin 80 prosenttia ajasta. Arviot eri puheenjohtajien välillä vaihtelivat varsin vähän ollen kaikilla 70–90 prosenttia. Pöytäkirjojen kirjausten perusteella olosuhdeasioita käsiteltiin lähes jokaisessa kokouksessa (19/20).

Muut asiat saivat vuotuisesta kokousajasta noin 20 prosenttia ja näin niiden luonne kokousten sisältönä oli pääosin tiedotusluonteinen. Muina asioina kokouspöytäkirjoista löytyi erilaisia sekalaisia asioita (16/20), Liikkuva kouluun (11/20), liikuntaneuvoston rooliin (10/20), liikunnalliseen elämäntapaan (9/20), maahanmuuttajien liikuntaan (5/20) ja valtion seuratuksiin (2/20) liittyviä asioita.

Alueellisen liikuntaneuvoston roolia ja asemaa pohdittiin luonnollisesti kauden ensimmäisessä kokouksessa alkuvuodesta 2016, mutta sen jälkeen myös neljässä muussakin kokouksessa.

Toiminta kokousten ulkopuolella

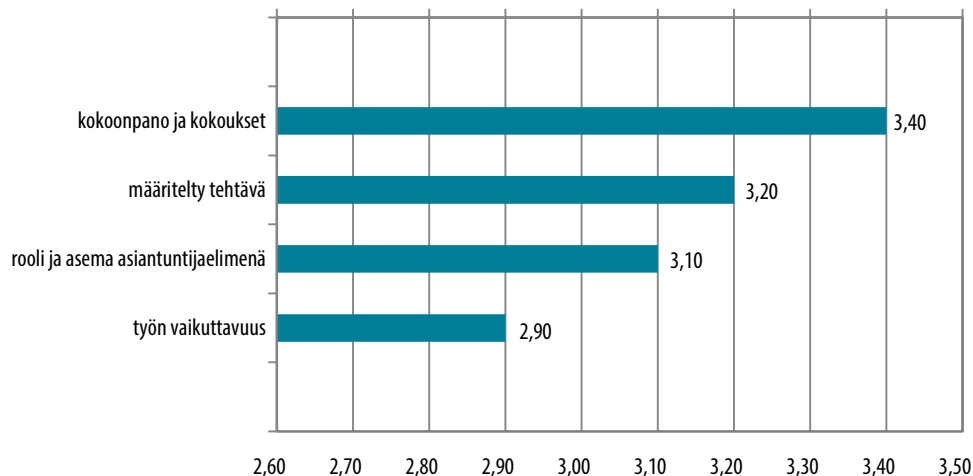
Alueellisen liikuntaneuvoston organisoimaa toimintaa kokousten ulkopuolella ei juurikaan ole. Joillakin alueilla järjestetään aluehallintoviraston ja liikunnan aluejärjestön yhteistyönä seminaareja tai tilaisuuksia muun muassa kuntien edustajille, mutta alueellisten liikuntaneuvostojen nimissä näitä tilaisuuksia ei järjestetä. Alueellisten liikuntaneuvostojen työtä tehdään pääasiassa omin kokouksiin liittyen. Neuvostoilla oli kohtuullisen paljon aktiivista toimintaa kokousten ulkopuolella etenkin vuosien 1950 ja 1990 välillä.

Rooli alueellisten liikuntaneuvostojen puheenjohtajana tai jäsenenä tuo mukanaan jonkin verran ylimääräistä vuorovaikutusta eri toimijatahojen ja hankkeiden vastuuhenkilöiden välillä. Informaatiota viedään ja välitetään etenkin olosuhdeasioissa. Kontaktien määrä riippuu jäsenestä ja kokemuksesta. Osalle jäsenistä liikuntaneuvoston kokoukset ovat ainoa ponnistelu liikuntaneuvoston jäsenyyteen liittyen.

3 Tyytyväisyys

Jäsenten tyytyväisyys toimintaan, määriteltyyn tehtävään, rooliin ja asemaan, sekä työn vaikuttavuuteen

Kyselyssä jäsenet arvioivat alueellisten liikuntaneuvostojen toimintaan liittyviä eri osa-alueita neliportaisesti asteikolla: erittäin tyytymätön (1 p), melko tyytymätön (2 p), melko tyytyväinen (3 p) ja erittäin tyytyväinen (4 p). Lisäksi valittavana oli ”en osaa arvioida” vaihtoehto. Toiminnan eri osa-alueisiin jäsenet olivat enemmän tyytyväisiä kuin tyytymättömiä. Kokonaisarviot eri osa-alueille vaihtelivat 2,9–3,4 pisteen välillä.

Kuvio 2. Jäsenten tyytyväisyys liikuntaneuvostojen työhön liittyviin asioihin

Paras arvio 3,4 annettiin **liikuntaneuvoston kokouksille ja kokoonpanolle**. Keskiarvoa vielä hieman paremman arvion saivat ”kokousten kesto” (3,6), ”kokousten työskentely- ja toimintatavat” (3,5) ja ”jäsenten asiantuntemus” (3,5).

Avovastauksissa arvioita **kokousten parhaista puolista** antoi yhteensä 46 jäsentä. Eniten mainintoja saivat ”hyvä ja asiantunteva valmistelu” (n=18), ”oppiminen ja tutustuminen” (n=14) ja ”fiilis/avoimuus/keskustelevuus” (n=13). **Kokousten kehittämistarpeista** avovastauksia antoi yhteensä 44 jäsentä. ”Sisällön kapea-alaisuus” (n=14), ”erilaiset kokoustekniset asiat” (n=13) ja ”rooliin/asemaan/arvostukseen” (n=9) liittyvät asiat saivat eniten mainintoja.

Suoria lainauksia:

Parasta oli...

”Hyvin tehdyt valmistelut ennen kokousta”

”Jäsenten laaja-alainen osaaminen”

”Avoin ja keskusteleva ilmapiiri”

Kehitettävää...

”Pakollisten asioiden lisäksi laajempaa näkökulmaa liikunnan kehittämiseen”

”Välillä valmistelut niin valmiita, ettei keskusteltavaa paljoo ole”

”Asiat - voisi tuoda myös linjakysymyksiä.”

”Kokouksia voisi olla useammin.”

Määrittely tehtävän osalta jäsenillä oli merkittävä ero tehtävän kahden eri osa-alueen välillä. Tehtävään olosuhteiden perustamishankkeiden osalta oltiin varsin tyytyväisiä (3,5), mutta muiden tehtävien osalta (2,9) oltiin huomattavasti kriittisempiä. Rooliin ja asemaan valtionhallinnon asiantuntijaelimenä oltiin melko tyytyväisiä (3,1).

Liikuntaneuvostoille **määriteltyä tehtävää, roolia ja asemaa** avovastauksissa arvioi vielä 23 jäsentä. Vastauksissa toistuivat eniten ”asiantuntijoista enemmän irti” (n=7) ja ”ei merkittävää roolia – valmistelu ja päätökset tehdään muualla” (n=6) tyylliset maininnat.

”Hoidetaan pakolliset liikuntapaikkalausunnat, mutta muuten mennään vähän tyhjäkäynnillä”

”Liikuntaneuvoston rooli on liikunut jatkuvasti entistä enemmän kumileimaksi”

”Neuvostossa olevasta asiantuntijajoukosta olisi saatavilla nykyistä enemmän hyötyä”

Heikoin kokonaisarvio 2,9 annettiin **liikuntaneuvoston työn vaikuttavuudelle**. Jäsenet olivat vielä keskiarvoa hieman kriittisempiä vaikutusmahdollisuuksiin liikuntaneuvoston

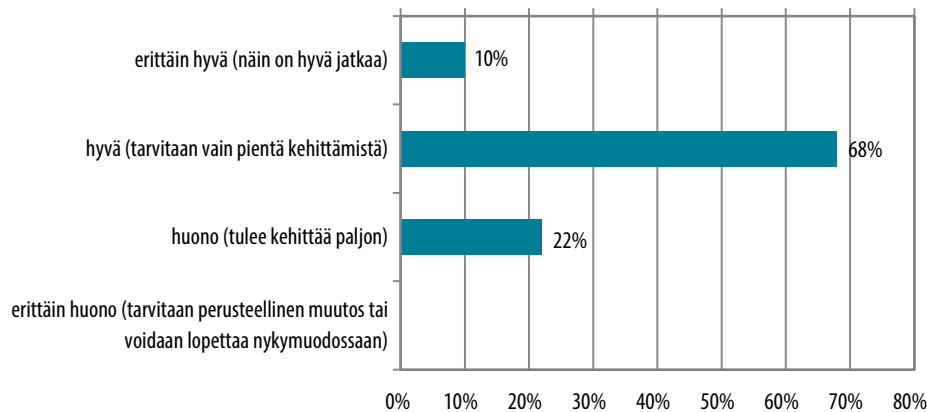
työn tulevaisuuden osalta. "Liikuntaneuvoston tehtävien ja työskentelyn kehittämiseen vaikuttaminen tulevaisuudessa" ja "alueellisen liikuntatoimen järjestelyjen vaikuttaminen tulevaisuudessa" saivat arvioksi 2,7.

Avovastauksissa **vaikuttavuuteen** liittyviä arvioita täydensi vielä 14 jäsentä. Neljää jäsentä hiersi "heikko kumileimasimen rooli" ja kolme jäsentä suuntasi katseensa jo tulevaisuuteen. Heidän mukaansa "vahvistuva maakunnallisuus" tulee auttamaan myös liikuntaneuvostojen työtä.

"Muun kuin avustusten jaon osalta vaikuttavuus on heikkoa"

"Ehkä enemmän toteava kuin asioihin vaikuttava rooli"

Eri osa-alueiden arviointien jälkeen liikuntaneuvostojen jäseniltä kysyttiin vielä erikseen tämän hetkistä **kokonaisarviota roolista, asemasta ja vaikuttavuudesta**.

Kuvio 3. Jäsenten tämänhetkinen kokonaisarvio roolista, asemasta ja vaikuttavuudesta (n = 50)

Kaiken kaikkiaan kyselyn termien mukaan voidaan sanoa, että vuoden 2016 osalta liikuntaneuvoston jäsenet olivat keskimäärin **"melko tyytyväisiä"** liikuntaneuvoston toimintaan, tehtävään, rooliin, asemaan ja vaikuttavuuteen. Jäsenten mukaan tulevaisuudessa **"tarvitaan vain vähän kehittämistä"**. Huomion arvoista on toki, että 11 jäsentä (22 %) pitää tilannetta huonona ja he kaipaavat paljon kehittämistä.

4 Tulevaisuus

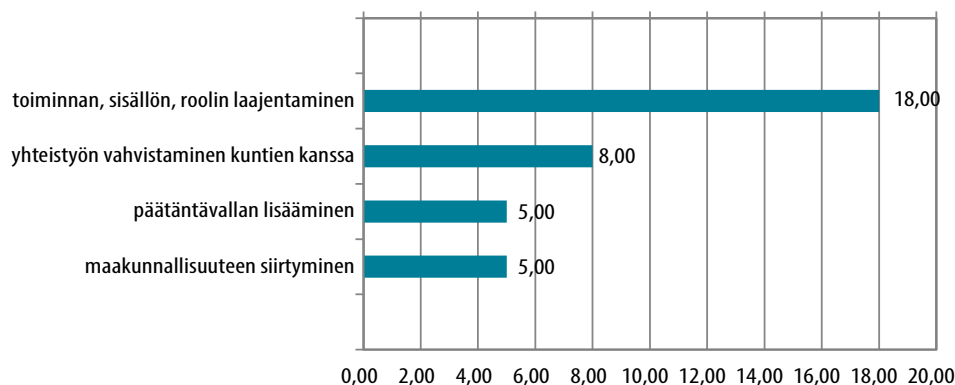
Puheenjohtajien ja jäsenten ajatuksia liikuntaneuvostojen ja alueellisen liikuntatoiminnan tulevaisuudesta

Puheenjohtajien haastattelun ja jäsenten Webropol -kyselyn lopuksi ajatukset suunnattiin tulevaisuuteen. Puheenjohtajia ja jäseniä pyydettiin pohtimaan tulevaisuutta alueellisten liikuntaneuvostojen, mutta myös laajemmin muun alueellisen liikuntatoiminnan järjestämisen kannalta.

Alueellisten liikuntaneuvostojen tulevaisuus

Webropol- kyselyssä 39 jäsentä ideoi muutosehdotuksia liikuntaneuvostojen tulevaisuuteen. Ajatuksia liikuntaneuvostojen tulevaisuudesta saatiin laidasta laitaan ja monesta eri näkökulmasta.

Eniten mainintoja saivat ”liikuntaneuvostojen toiminnan, sisällön tai roolin laajentaminen nykyisestä” (n= 18). Myös ”yhteistyön vahvistaminen kuntien kanssa” (n=8), ”päättävällän lisääminen” (n=5) ja ”maakunnallisuuteen siirtyminen” (n=5) saivat useamman maininnan.

Kuvio 4. Jäsenten muutosehdotuksia liikuntaneuvostojen toimintaan, rooliin, asemaan ja vaikuttavuuteen (n=39)

Muutamia mainintoja saivat myös ”säilytettävä – ei tarvitse tehdä mitään” (n=4), ”vies-tinnän ja näkyvyyden parantaminen” (n=3), ”keskustelua arvoista ja periaatteista” (n=3), ”pienien hankkeiden 700 000€ ylärajan nostaminen” (n=3) ja ”kokousten pituus ja jämäkkyys” (n=3).

Kokouksista ja jäsenistä...

”Hieman jämäkämpä toimintamalli. Pari kokousta enemmän vuodessa ja kokousten välissäkin voisi olla jotakin toimintaa.”

”Jäseniksi voisi valita enemmän liikunnan asiantuntijoita, ei pelkästään poliittisilla perusteilla.”

”Kaikkien kuuden alueen puheenjohtajilla voisi olla kauden alussa yksi yhteinen kokous”

Toiminnasta, roolista ja asemasta...

”Ennen rooli oli vahvempi, pitäisi palauttaa”

”Toiminta rajautuu vain liikuntapaikkoihin. Ei ole itse osattu nostaa roolia. Ollaan luottamusjohtoa ja pitäisi olla virkatyötä käytössä.”

”Kehittämisen välineenä tulisi hyödyntää paremmin”

”On myös asioita, jotka on hyvä tehdä yhteisöllisesti ja osallistavasti.”

Olosuhdehankkeista...

”Olosuhteiden lajikohtaisuus on kasvava trendi”

”Aika on ohi, jossa vain kunnat luovat olosuhteita”

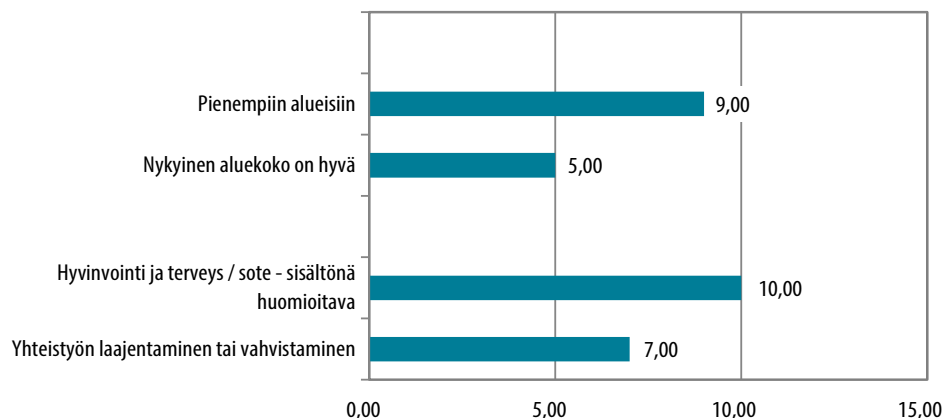
”Kunnat eivät tee enää viisivuotissuunnitelmia. Hankkeet elävät ja tulee myös peruutuksia.”

Alueellisen liikuntatoiminnan tulevaisuus

Kyselyn lopussa 32 jäsentä jaksoi vielä pohtia asiaa laajemmasta viitekehuksesta eli alueellisen liikuntatoiminnan kokonaisuutta ja sen tulevaisuutta valtionhallinnon ja paikallisten toimijoiden välissä. Myös jokaisen puheenjohtajan kanssa keskusteltiin alueellisen toimintaympäristön tulevaisuudesta. Webropol- kyselyn vastauksista löytyi kolme suosittua teemaa.

Eniten kantaa otettiin alueellisen liikuntatoimen toiminta-alueen kokoon (n=14). Enemmistö (n=9) haluaisi tulevaisuudessa pienemmän pääosin maakuntien kokoisen toiminta-alueen, mutta osalle (n=5) nykyinen aluekoko tuntuisi jatkossakin sopivalta. Toisena suosittuna teemana ennakoitiin terveyteen ja hyvinvointiin liittyvien asioiden korostumista tulevaisuudessa ja niiden huomiointia myös tulevaisuuden sote-uudistuksissa (n=10). Kolmas

suosittu teema oli yhteistyön laajentaminen tai vahvistaminen eri toimijatahojen kanssa (n=7). Yhteistyön vahvistaminen aluejärjestöjen kanssa (n=3) sai eniten kannatusta.

Kuvio 5. Jäsenten ehdotuksia alueellisen liikuntatoiminnan järjestämiseen tulevaisuudessa valtionhallinnon ja paikallisten toimijoiden välissä (n=32)

"Maakuntien rooli tulee kasvamaan. Yhteistyötä Sote-organisaatioiden kanssa tulee lisätä."

"Maakuntahallinto olisi luonteva, jos sen toimialue olisi sama kuin alueellinen liikuntatoimi (ehkäpä tulevaisuudessa)."

"Ei mene jatkossa maakuntahallinnon alle, kun on valtion rahasta kyse."

"Miten tulevaisuudessa järjestetään alueen ja maakunnan ja sen kuntien yhteistyö? Syntyy paljon uusia rajapintoja."

"Aika samalla tavalla kuin nyt, koska sote ei koske kuntien liikunta- ja eikä teknistä tointa, jotka ovat toteuttamassa liikuntapaikkahankkeita."

"Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen jää kuntiin mikä tarkoittaa sitä että rajapintoja on maakuntaan, kuntiin, Luovaan jne. Tärkeintä on saumattomuus."

"Tulevaisuuden sote? Ennaltaehkäisy ei tule kiinnostamaan yhtiöitä."

5 Yhteenvetoa ja pohdintaa

Perehtyminen alueellisten liikuntaneuvostojen työhön herätti ristiriitaisia ajatuksia. Arvostusta ja tyytyväisyyttä on, mutta turhautumista ja muutostarpeitakin löytyy. Strukturoitujen ”pinta-arvioiden” mukaan ollaan pääosin tyytyväisiä, mutta avovastauksista löytyy myös paljon kriittisyyttä.

Tulevaisuuden ja kehittämisen kannalta lähtökohta on kuitenkin hyvä. Halua ja erilaisia ideoita liikuntaneuvostojen työn ja alueellisen liikuntatoiminnan kehittämiseen löytyy paljon. Tässä kappaleessa esitetyt yhteenvedot ja pohdinnat ovat subjektiivisia ja selvitystyön tekijän omia ajatuksia. Tavoitteena on herättää keskustelua ja antaa ajatuksia tulevaisuuden kehittämisponnisteluihin.

Liikuntaneuvoston jäsenyyttä arvostetaan

Alueellisia liikuntaneuvostoja ja sen jäsenyyttä arvostetaan laajasti eri toimijatahojen parissa. Suurimmalla osalla alueista ehdotuksia ja ehdokkaita on tarjolla enemmän kuin on paikkoja neuvostossa. Ehdotuksiin ja valintaprosessiin käytetään myös kohtuullisen paljon aikaa. Osalla alueista on saatu aikaan jopa pientä vääntöäkin valinnoista.

Valitut jäsenet arvostavat myös itse neuvostoa ja sen jäsenyyttä. Jäsenet käyvät aktiivisesti kokouksissa (81 %) ja jäsenistä noin neljä viidestä on pääosin tyytyväinen vallitsevaan tilanteeseen. Suoritettavien tehtävien lisäksi kokouksilla on laajempaa välillistä merkitystä. Kokouksissa jäsenet kuulevat ajankohtaista tietoa ja asiantuntijoiden ajatuksia etenkin olosuhteisiin liittyen. Arvostusta osoittaa myös se, että suuri osa jäsenistä haluaa myös lisätä liikuntaneuvostojen tehtäviä ja roolia.

Yleisen arvostuksen takaa löytyy myös epäkohtia ja tyytymättömyyttä.

Roolin ja tehtävien vinoutumia

Liikuntaneuvostojen tehtävistä, asiantuntemuksesta ja jäsenyydestä viralliset määritykset ja käytännön toiminta ei aina kohtaa. Roolin ja tehtävien vinoutumia ja jopa ristiriitoja on havaittavissa.

Suppea vai laaja tehtävä?

Liikuntaneuvostoille määritelty tehtävä on kirjattu juhlan laajasti neljään eri tehtävään, mutta käytännössä yksi tehtävä eli olosuhdehankkeet haukkaavat neuvostojen toiminnasta noin 80 prosenttia. Muita kolmea tehtävää (*aloitteet ja lausunnot, toimialojen yhteistyö ja muut mahdolliset tehtävät*) käsitellään ja toteutetaan vain satunnaisesti tai pintapuolisesti.

Alueellisilla liikuntaneuvostoilla on rajallisesti virkamiestyövoimaa käytössä ja se kohdentuu pääosin olosuhdehankkeiden valmisteluun. Historiassa on ajanjaksoja, jolloin virkатыötä oli enemmän käytössä ja ainakin alkuvuosina myös aktiivisuus toimia luottamusohjalta oli yleistä. Käytössä oleviin resursseihin nähden keskittyminen suppeampaan rooliin on jopa perusteltua.

Mitä asiantuntemusta tarvitaan - laajaa vai syvää asiantuntemusta?

Määritysten mukaan: *”Aluehallintovirastossa on **asiantuntijaelimenä** alueellinen liikuntaneuvosto.”* *”Liikuntaneuvoston jäsenten tulee olla perehtyneitä **liikuntapolitiikkaan tai liikunnan eri aloihin**”.*

Määritysten mukaan kyse on siis asiantuntijatyöstä, mutta asiantuntemus määritellään abstraktisti ja laveasti. Edellä mainitun määrittelyn mukaan jäseneksi voidaan valita lähes kuka tahansa liikuntakulttuurin toimija. Nykyisten liikuntaneuvostojen jäsenten tausta, kokemus ja asiantuntemus on määritysten mukaan erilaista ja laajaa.

Tämä laajempi asiantuntemus jää suppeamman työskentelyn johdosta kuitenkin pääosin hyödyntämättä, kun olosuhdehankkeet vievät 80 prosenttia toiminnasta. Selvityksen perusteella liikuntaneuvostojen puheenjohtajat ja jäsenet luottavat aluehallintoviraston virkamiesvalmisteluun eli olosuhdehankkeiden asiantuntemus tulee kokouspöytäan pääosin virkamiestyönä. On varmasti mahdollista määritellä haluttu asiantuntemus vain liikunnan ja urheilun olosuhteisiin liittyen, mutta silloin ainakin laajempien tehtävien huomiointi on entistäkin vaikeampaa.

Loogista olisi, että laajemmalle tehtävälle haetaan laajaa asiantuntemusta ja suppeammalle tehtävälle syvempää ja suppeampaa asiantuntemusta. Nyt pääosin suppeampaan tehtävään on käytössä laajempaa asiantuntemusta.

Asiantuntemusta vai edunvalvontaa - jäsenet ja jääviys?

Onko liikuntaneuvoston jäsenen rooli toimia neuvostossa asiantuntijana vai oman taustatahonsa edustajana? Sama asia sanottuna vielä hieman kärjistäen: Onko jäsen neutraali asiantuntija vai taustatahonsa jäävi edunvalvoja?

Liikuntaneuvoston jäsenten valinnassa perinteisesti huomioidaan monta eri tasapaino-asiata. Tasapainoa haetaan ainakin alueellisesti, puoluepoliittisesti, eri toimijatahojen ja sukupuolten välillä. Asiantuntemuksen arviointi voi pahimmassa tapauksessa olla hankalaa monien tasapainoasioiden tai puoluepoliittisten mandaattien puristuksissa. Puoluepoliittista tasapainoa huomioidaan edelleen puheenjohtajien ja jäsenten valinnassa, mutta historiankirjoitusten perusteella, sen merkitys voi olla jopa hieman vähentynyt. Muutamia suuret laji ovat osoittaneet viime vuosina myös aktiivisuuttaan liikuntaneuvoston toimintaa ja jäsenyyttä kohtaan.

Jäsenten mahdollinen jääviys on tuonut haasteita jo pitkään. Noin puolella liikuntaneuvostojen jäsenistä voi teoriassa olla oma hanke käsittelyssä. Reilu kolmannes neuvoston jäsenistä on kunnan edustajia ja myös yksittäisen lajin edustajat voidaan tulkita jääveiksi oman lajinsa hankkeiden osalta. Vuoden 2016 toukokuun kokouksissa pöytäkirjojen mukaan 13 jäsentä oli todettu jääveiksi olosuhdehankkeiden osalta ja he olivat poistuneet hankekäsittelyn ajaksi kokouksesta.

Jääviysasia nousi eri yhteyksissä esille kuitenkin aika vähän ja ilmeisesti se osataan pitkän perinteen vuoksi huomioida asioiden käsittelyssä. Selvityksen aikana kriittisiä kommentteja tästä asiasta nousi esille vain muutamia. Voi olla, että omat olosuhdehankkeet myös konkretisoivat ja syventävät asiantuntemusta olosuhteiden asiantuntijana.

Alueelliset liikuntaneuvostot - "voisi olla enemmän roolia kehittämistyössä"

Kolmen kokouksen ja pääosin alueen olosuhdehankkeiden päätöksenteon tukeminen on liian pieni rooli monipuoliselle asiantuntijajoukolle. Yhden jäsenen suora lainaus *"voisi olla enemmän roolia kehittämistyössä"* kiteyttää tämän ajatuksen hyvin.

Liikuntaneuvostojen nykyinen päärooli on selkeä ja konkreettinen toimeenpanoon liittyen eli lausuntojen antaminen käynnistyviin olosuhdehankkeisiin. Yleinen ja laaja kehittämistyö muuttaisi toiminnan sisältöä ja rytmiä olennaisesti.

Isojen aiheiden kuten liikunnan rooliin hyvinvointiin ja terveyteen liittyen, sekä sote-uudistuksissa huomiointiin vaatisi pitkää ja sitkeää perehtymistä moniin eritasoisin asioihin

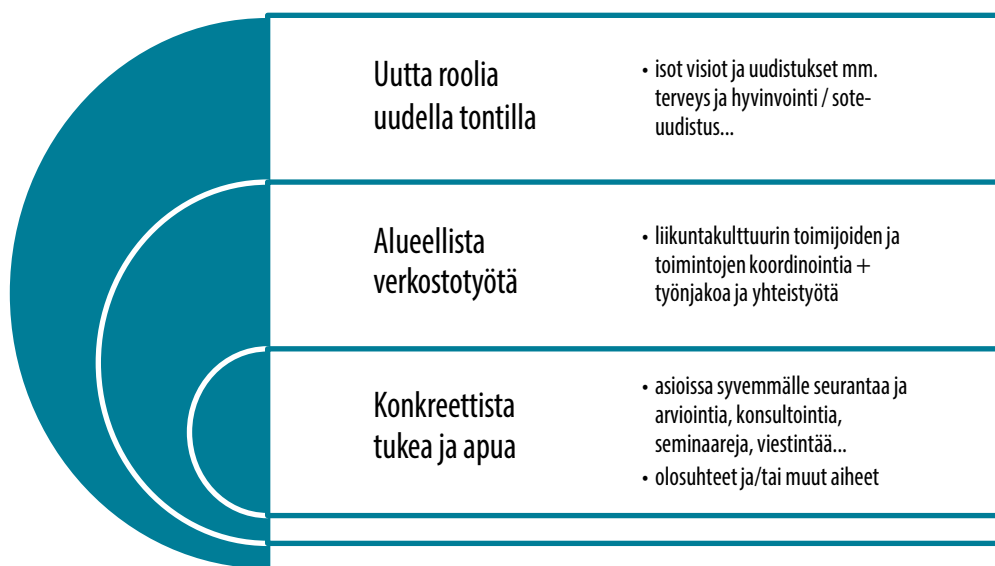
ja monialaista osaamista. Se olisi aika haastava taso liikuntaneuvostojen kehittämistyölle ainakin nykyisen aikaresurssin sisällä.

Helpompia kehittämistöitä löytyy myös perinteisemmästä liikuntakulttuurin ruudusta. Alueen liikuntatoiminnasta löytyy varmasti paljon erilaisia uusiakin teemoja tartuttavaksi. Tutuimmassa aiheessa eli olosuhdeasioissakin nykyistä roolia voitaisiin täydentää arvioinnilla ja tulevaisuuden tarpeiden yleisellä pohdinnalla. Rahoitettujen olosuhdehankkeiden onnistumista voitaisiin arvioida myös jälkikäteen esimerkiksi käyttäjätietoja tutkimalla, olosuhdehankkeiden vetäjiä haastatteleamalla tai olosuhteiden käyttäjäkyselyjä toteuttamalla. Nämä uudet tiedot yhdistettynä liikuntakulttuurin yleiseen kehitykseen voisivat auttaa uusien linjausten luomisessa ja antaa myös syvyyttä uusiin hankepäätöksiin liittyen.

Tulevaisuus – uudistushaluja on moneen eri asiaan... monella eri tasolla?

Kyselyn lopuksi jäseniltä kysyttiin ajatuksia ja ehdotuksia alueellisen liikuntatoimen ja alueellisten liikuntaneuvostojen työn tulevaisuudesta. Ajatuksia ja ehdotuksia tuli monella eri tasolla ja moneen eri suuntaan. Karkeasti ottaen noin puolet jäsenistä näkee tarvetta ja mahdollisuuksia laajentaa tai syventää liikuntaneuvostojen nykyistä roolia. Noin joka viides jäsen on tyytyväinen nykyiseen rooliin ja toimintaan. Loput eli noin kolmannes jäsenistä otti kantaa siltä väliltä tai jätti kantansa kertomatta.

Karkeasti ottaen tulevaisuuden kehitysehdotuksista ja visioista on eroteltavissa kolme eri tasoa: **1) Isot ja uudet visiot** (mm. terveys- ja hyvinvointiasiat, sote-uudistus) **2) alueen liikuntakulttuurin yhteisten asioiden ja alueellisen yhteistyön edistäminen** (mm. yhteistyö aluejärjestöjen kanssa) ja **3) Lisää konkreettista apua ja tukea paikallistason toimijoille** (mm. seminaareja, konsultointia, viestintää).

Kuvio 6. Alueellisten liikuntaneuvostojen toiminnan laajentumisen ja uudistumisen mahdollisuuksia eri tasoilla

Olosuhdehankkeet ovat nykyisen toiminnan selkäranka

On hyvä muistaa, että laajentumisen ja uudistumisen halun rinnalla yksi asia liikuntaneuvostojen toiminnassa sai lähes yksimielisen hyväksynnän. Olosuhdehankkeet tunnustetaan ja koetaan liikuntaneuvostojen nykyisen toiminnan tärkeänä pääasiana ja toiminnan selkärankana. Olosuhdehankkeiden käsitteleminen vie aikaresurssista suurimman osan ja kevätpainotteinen kokousaikataulu on luotu juuri olosuhdehankkeiden aikataulun mukaan.

Jos liikuntaneuvostojen tehtäviä, roolia ja asemaa halutaan uudistaa ja laajentaa, on samalla hyvä pohtia olosuhdehankkeiden roolia laajentuvassa kokonaisuudessa. Jos liikuntaneuvostojen kokouksiin ei tule lisää aikaa, tai toimintaan ja asioiden valmisteluun kokousten välillä ei tule lisäresursseja, niin voi olla, että nykyistä "kruunun jalokiveä" ei kannata sotkea liikuntakulttuurin laajempien asioiden joukkoon. Pahimmassa tapauksessa niukalla resursilla uusiin asioihin ei saada vauhtia ja aika olosuhdeasioihin perehtymiseen ja hankkeiden käsittelyyn vähenee entisestään.

Pohdintaa

Poliittiset päätökset ja toimintaympäristön yleiset muutokset vaikuttavat alueellisen liikuntoiminnan tulevaisuuteen

Alueellisten liikuntaneuvostojen ja alueellisen liikuntatoiminnan rooliin vaikuttaa tällä hetkellä monta ”ulkopoliittista” asiaa. Valtion ja sen hallinnollisten eri alueiden, maakuntahallinnon ja kuntahallinnon roolit ja keskinäinen suhde on murroksessa ja uuden edessä. Vuoden 2019 alusta valtionhallinnon uusi LUOVA-virasto aloittaa toimintansa ja liikunta-asiat organisoidaan uuden viraston alaisuuteen.

Politiikan linjaukset ja yhteiskunnan yleinen suhtautuminen kansalaisyhteiskuntaan, järjestöihin ja erilaiseen luottamustoimintaan on myös muutoksessa. Näiden arvo tunnustetaan, mutta toisaalla yhteiskunnassa halutaan edistää näkyvästi myös ammattilaisuutta ja yrittäjyyttä, sekä kehittää nykyistä virkatyönä tehtyä työtä. Liikunta- ja urheilukulttuurissa ”ammattimaistuminen” on ollut myös yksi suosituimmista puheenaiheista viime vuosina. Ammatti- ja virkatyö voi huonosti toteutettuna vähentää innostusta erilaiseen luottamustoimintaan, mutta taitavalla yhteistyöllä voidaan saada myös enemmän aikaa.

Yhteiskunnassa monet toimijat ja toiminnot on järjestetty siten, että osa katsoo asioita valtion tasolta ylhäältä alas ja osan rooliin vastaavasti paikallistasolta alhaalta ylös. Aluetaso on aina näiden ”kahden tulen välissä” ja kahden lähestymistavan ”sulatusuuni”. Parhaimmillaan tämä perusjännite pitää toimijat pirteänä, mutta pahimmillaan se johtaa riitoihin ja luottamuspulaan.

Pohdinnan loppuosa on tehty alueellisen liikuntatoiminnan ja etenkin alueellisten liikuntaneuvostojen ”sisäpolitiikan” pienemmästä ruudusta eli liikuntakulttuurin asioiden, tarkoituksenmukaisten toimintatapojen ja tehokkaan tulevaisuuden kannalta. Tiedostaen kuitenkin, että isot poliittiset päätökset ja tulevaisuuden uudistuvat yhteistyömallit eri toimijatahojen välillä tulevat määrittämään merkittävästi myös alueellista liikuntatoimintaa ja alueellisten liikuntaneuvostojen tulevaisuutta.

Liikuntakulttuurin aluetaso – osallistavaa demokratiaa vai turha osa himmelissä?

Urheilun ja liikunnan toimijat ovat historian saatossa toteuttaneet toimintaansa kolmepor-taisena (valtakunta, alue/piiri, paikallistoimijat). Pyramidimalli eri tasoinen valtasi urheilun toimijoissa alaa viime vuosisadan puolivälistä lähtien. 2000-luvulle tultaessa kolmen tason toiminnan logiikkaa on alettu myös kyseenalaistamaan entistä enemmän.

SVUL, TUL, suurin osa lajiliitoista ja osa muistakin järjestöistä ovat järjestelleet toimintaansa eri vuosikymmeninä näillä kolmella tasolla. Turbulenssia ja muutoksia on riittänyt. Välillä piirejä on vaihdettu alueiksi, välillä aluetoimintoja on pyritty ohjaamaan vahvasti valtakunnallisesti ja välillä niiden autonomista liikkumatilaa on vahvistettu. Välillä koko aluetason merkitystä eri toimijatahoissa on kyseenalaistettu.

Etenkin 2000-luvulla eri valtakunnan tason toimijat ovat yrittäneet keventää organisaatiorakennetta ja useimmiten juuri alue- tai piiritason toimintoja keventämällä tai lopettamalla. Aika moni toimija on siinä myös epäonnistunut. Sitkeä vanha perinne, järjestödemokratian lainalaisuudet ja joskus paikallistason tuki on mutkistanut aluetoiminnan keventämissuunnitelmia.

Liikunnan aluejärjestöt ovat aluetason perinteinen toimija ja urheiluopistojen verkosto on myös jakaantunut melko tasaisesti ympäri Suomea. Huomattavaa on myös, että liikunta- ja urheilukulttuurin alueellisia toimijoita on viime vuosina tullut lisää. Olympiakomitean verkostossa paikalliset tai alueelliset Urheiluakatemit ovat vahvistuneet ja tulleet mukaan alueellisten toimijoiden monipuoliseen joukkoon.

Kun aluetoimijoiden listaan vielä lisätään tämän selvityksen pääosan esittäjät eli alueelliset liikuntaneuvostot ja aluehallintovirastojen liikuntoimi, on liikuntakulttuurin alueelliset toimijat pääosin esitelty. Paljon on toimijoita ja kohtuullisen vähän yhteistyötä.

Alueellisten liikuntaneuvostojen roolin, aseman ja tehtävien uudelleen määrittelyä tarvitaan

Alueellisten liikuntaneuvostojen roolin, aseman ja tehtävien uudistamiselle on olemassa "ulkopoliittiset" ja myös "sisäpoliittiset" perusteet. Toimintaympäristön yleiset muutokset, valtionhallinnon tulevat uudistukset ja nykyisten liikuntaneuvostojen jäsenten enemmistön mielipide antavat perusteet uudistumiselle. Uudistukset on hyvä tehdä laki- ja asetusteksteistä lähtien.

Alueelliset liikuntaneuvostot ovat kulkeneet jo vuosikymmeniä nykyistä uomaansa. Ilman reilua ravistelua, roolin vahvistamista, tehtävien tarkistusta ja lisäresurssia se ei uomastaan pois pääse. Uudistamisen mahdollisuuksia on paljon, mutta silti uudelleen määrittelyä kannattaa tehdä enemmän realismin kuin idealismin näkökulmasta.

LÄHTEITÄ

- Liikuntalaki 390/2015: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390>
Liikunta-asetus 550/2015: <https://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/>
Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2014, Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014:4
Luukkainen, S. 2012. Liikuntatoimen tila elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa. Selvitys liikuntatoimen henkilöstön kokemuksista.
Mustonen A. 2013. Liikuntatoimi aluehallinnossa, Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu-tutkielma, Jyväskylän Yliopisto, Jyväskylä
Reina, T. 2012. Kahden tulen välissä – Aluehallinnon tila ja tulevaisuus? Kunnallisalan kehittämissätiön Polemia-sarjan julkaisu nro 85. Vammalan Kirjapaino Oy, Sastamala.
Vasara, E. 2004. Valtion liikuntahallinnon historia. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 157, Helsinki.

Liite 1. Liikuntalaki 390/2015 - alueellista liikuntaneuvostoa koskevat kirjaukset

Liikuntalaki (1.5.2015)

1.luku/7 §

Alueellinen liikuntaneuvosto

Aluehallintovirastossa on **asiantuntijaelimenä** alueellinen liikuntaneuvosto, jonka **maakunnan liitto** asettaa.

Alueellisen liikuntaneuvoston tehtävistä, kokoonpanosta ja asettamisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

2.luku/9 §

Rahoitus liikunnan aluehallinnon toimintaan

Opetus- ja kulttuuriministeriö osoittaa aluehallintoviraston käyttöön vuosittain liikunnan aluehallinnon toimintaan määrärahat, joiden käytöstä sovitaan aluehallintoviraston kanssa. Ministeriö voi osoittaa aluehallintovirastolle myös muita määrärahoja edelleen avustuksina myönnettäviksi.

13 §

Liikuntapaikkojen valtionavustukset

Valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha avustusten myöntämiseksi liikuntapaikkojen ja niihin liittyvien vapaa-aikatiilojen perustamishankkeisiin. Liikuntapaikkojen valtionavustuksia myönnetään laajojen käyttäjäryhmien tarpeisiin tarkoitettujen liikuntapaikkojen rakentamiseen, hankkimiseen, perusparannukseen ja näihin liittyvään varustamiseen. Lisäksi avustusta voidaan myöntää erityisestä syystä muuhun liikuntapaikkarakentamiseen.

Avustusta myönnetään kunnalle tai kuntayhtymälle taikka niiden määräämisvallassa olevalle yhteisölle. Avustusta voidaan myöntää myös muille yhteisöille, jos avustaminen on tarpeen tämän lain tavoitteiden toteuttamiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuista valtionavustuksista säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa.

15 §

Valtionapuviranomainen

Valtionapuviranomainen 8—14 §:ssä tarkoitettujen avustusten osalta on opetus- ja kulttuuriministeriö. Aluehallintovirasto toimii valtionapuviranomaisena muissa kuin kustannuksiltaan merkittävässä perustamishankkeissa sekä 9 §:ssä tarkoitettujen virastojen käyttöön osoitettujen määrärahojen myöntämisessä. Toimivallan jaosta valtionapuviranomaisen välillä voidaan tarkemmin säätää valtioneuvoston asetuksella.

Liite 2. Liikunta-asetus 550/2015 – alueellista liikuntaneuvostoa koskevat kirjaukset

Valtioneuvoston asetus liikunnan edistämisestä

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti

säädetään liikuntalain (390/2015) nojalla:

2 luku

Liikunnan aluehallinto

4 §

Liikunnan aluehallinnon tehtävät

Aluehallintovirastolla on, sen mukaan kuin strategia-asiakirjoissa ja tulossopimuksissa sovitetaan, seuraavia liikunnan aluehallinnon tehtäviä:

1. kuntien ja liikunnan sidosryhmien informointi ja koulutuksen järjestäminen liikuntapoliittisista tavoitteista, toimenpiteistä ja resursseista;
2. eri väestöryhmien terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan edistäminen ja tukeminen;
3. liikuntapaikkarakentamisen ohjaus ja tukeminen sekä 11 §:ssä tarkoitettua valtionavustuksista päättäminen;
4. lausunnon antaminen opetus- ja kulttuuriministeriön toimivaltaan kuuluvista liikuntapaikkarakentamisen perustamishankkeiden rahoitussuunnitelmaesityksistä ja perustamiskustannuksiin myönnettävistä avustuksista;

5. eri hallinnonalojen välisen yhteistyön kehittäminen liikunnan edistämiseksi;
6. kansainvälinen yhteistyö; sekä
7. muut ministeriön osoittamat tehtävät.

5 §

Alueellisen liikuntaneuvoston asettaminen, toimikausi ja kokoonpano

Maakunnan liitto asettaa alueellisen liikuntaneuvoston kuultuaan liikunnan eri aloja edustavia yhteisöjä sekä liikunnan toimialan merkittäviä yhteistahoja. Jos aluehallintoviraston toimialueella on useita maakunnan liittoja, asettavat liitot yhdessä yhden liikuntaneuvoston aluehallintoviraston toimialueelle.

Alueellisen liikuntaneuvoston toimikausi on neljä vuotta. Alueellinen liikuntaneuvosto tulee asettaa toimikautta edeltävän vuoden loppuun mennessä.

Alueellisessa liikuntaneuvostossa on puheenjohtaja ja vähintään kuusi ja enintään 12 muuta jäsentä. Liikuntaneuvostossa tulee olla edustettuina liikunnan eri toimialueet, liikunnan kansalaisjärjestöt ja kunnat sekä alueelliset ja kielelliset näkökohdat. Liikuntaneuvoston jäsenten tulee olla perehtyneitä liikuntapolitiikkaan tai liikunnan eri aloihin.

Mitä 3 §:ssä säädetään valtion liikuntaneuvoston päätösvaltaisuudesta ja palkkioista, sovelletaan myös alueelliseen liikuntaneuvostoon.

6 §

Alueellisen liikuntaneuvoston tehtävät

Alueellisen liikuntaneuvoston tehtävänä on:

1. antaa lausuntoja ja tehdä aloitteita alueellisen liikunnan ja liikuntapolitiikan kannalta laajakantoisista ja alueellisista merkittävistä asioista;
2. edistää eri toimialojen yhteistyötä liikuntapolitiikan tavoitteiden suuntaisesti;

3. antaa lausunto aluehallintovirastolle liikuntapaikkojen perustamishankkeiden rahoitussuunnitelmaesityksistä ja perustamiskustannuksiin myönnettävistä avustuksista; sekä
4. suorittaa muut opetus- ja kulttuuriministeriön alueelliselle liikuntaneuvostolle osoittamat tehtävät.

Alueellisen liikuntaneuvoston toimintamenot maksetaan opetus- ja kulttuuriministeriön aluehallintovirastolle osoittamasta määrärahasta.

4 luku

Erinäiset säännökset

11 §

Toimivalta liikuntapaikkojen perustamishankkeissa

Aluehallintovirasto on valtionapuviranomainen sellaisissa liikuntalain 13 §:ssä tarkoitettuja liikuntapaikkoja koskevissa perustamishankkeissa, joiden arvioidut kokonaiskustannukset ovat enintään 700 000 euroa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la Culture

ISBN 978-952-263-474-0 (nid.)
ISBN 978-952-263-475-7 (PDF)
ISSN 1799-0343 (nid.)
ISSN 1799-0351 (PDF)